

PROBLEMLƏRİMİZİN APOSTROFU

Bir çox hallarda işlərimizin niyə tərs gətirdiyini, nədən lazımsız problemlərlə qarşılaşdığımızı öyrənmək üçün baş sındırırıq. Bəzi millətlərdən inkişaf sahəsində hansı səbəblər üzündən geri qaldığımızı tapmağa çalışırıq. Amma çox maraqlıdır ki, biz heç də həmişə həmin səbəbləri lazımı yerlərdə, lazımı məqamlarda axtarmırıq. Bu bir yana dursun, ən acınacaqlısı isə odur ki, problemlərimiz azaldığı vaxt özümüz özümüzə əlavə problemlər yaradıb sonra da onun həlli ilə məşğul oluruq.

Əlbəttə, bu məsələdə uzun-uzadı faktları sadalamaq istəmirəm. Yalnız bunlardan ən qlobalını, ən dəhşətlini misal çəkib bir digərinə diqqəti yönəltmək istəyirəm. Vaxtiylə erməniləri süfrəmizin yuxarı başında oturdub, ən vacib dövlət orqanlarında işə, vəzifəyə sahibləndirib, şəhərlərimizin ən münasib yerlərində yaşamağa yer verib qudurtduqdan (bu ifadəyə görə oxucularından üzr istəyirəm) sonra on illiklər boyudur boğazımıza keçən bu bələndan qurtulmaq üçün var gücümüzü ilə çalışırıq. Hələ də ortalıqda bir şey yoxdu.

Təsəvvür edin, 2000-ci ili təzəcə adlamışıq, ölkə müharibə şəraitində yaşayır, ətrafımızı bürüyən sayızsız hesabsız həyati vacib problemlərin həllindən ötrü çabalar göstərilir, daxildəki, xaricdəki bədxahları neytrallaşdırmaq üçün çalışılır. Bu məqamda bir məsələ gündəmə gətirilməyə başlayır: Azərbaycan dilindəki "apostrof" görülsün. Və səhv xatırlamırsam həmin dövrlər mətbuatda bu haqda xeyli mübahisələr də aparıldı, müxtəlif iddialar səsləndirildi. Apostrofun götürülməsini istəyənlər bildirdilər ki, bəs bu işarə Azərbaycan dilini öyrənməyi, latın qrafikalı

əlifbanın yazı zamanı istifadəsini və c. çətinləşdirib. Ona görə də apostrofdan qurtulduğumuz lazımdır.

Bundan sonra isə əməli işləmlər başlandı. Yəni, bir müddət sonra - 2004-cü ildə Nazirlər Kabinetində təsdiqlənmiş "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları" əsasında apostrof işarəsi ləğv edildi. Mən dilçi deyiləm və bu sahənin mütəxəssislərinə də qəti şəkildə nəyisə öyrətməyi düşünmürəm. Sadəcə olaraq bir jurnalist olaraq əvvəldə dediyim kimi yeni problemlər yaratmaq adətimizlə yalnız özümüzə ziyan verdiyimizi dilə gətirmək istəyirəm.

Mütəxəssislərin dediyinə görə, əvvəllər Azərbaycan dilində apostrofla yazılan sözlər təxminən 140 civarındaymış. Və ötən əsrlərin ortalarından başlayaraq bir sıra ərəb-fars tərkibli sözlərdən apostrof ləğv edildi. Onların sayı

100-ə qədər endi. Müstəqillik dövrümüzün qeyd etdiyim mərhələsində isə dilimizdəki apostrof tamamilə qaldırıldığından həmin sözlər çox qərribə bir formaya düşdü. Bə/zən (zərf) sözü oldu "bəzən" (fel, yəni bəzənmək mənasında). Fel, şər, şölə, şöbə və c. sözlər vurğu və məna dolaşığına tuş gəldi. Bəzən isə apostrofun əvəzinə "i" yazılmaqla o sözlər, necə deyərlər, abıra salındı. Doğrudanmı dilimizin, dilçiliyin problemləri mövcud deyildi? Doğrudanmı mükəmməl bir orfoqrafiya lüğətinin hazırlanmasına ehtiyac yoxdu? Doğrudanmı bu sahədə hələ də həllini gözləyən məsələlərdən diqqətin yönəldilməsinə ehtiyac hiss olunmur?

Çox maraqlıdır, dünyanın qədim xalqlarından biri sayılan ingilislər "Ç" hərfini, iki - "CH" hərfləriylə, "Ş"-

nı "SH" ilə yazmağa tənbellik eləmlər. Guya onlar özləri üçün ayrıca "Ç", "Ş" hərfləri yarada bilməzlər??? (Əcnəbi dillərdə belə nümunələr çoxdur). Amma biz bəzi sözlərimizə aydınlıq, şəffaflyq, tələffüz fərqliliyi, oxşar sözlərə mənə fərqliliyi gətirən apostrofu tariximizin arxivinə atdıq. Hələ indi məlum olur ki, buna gərək yoxmuş (əlbəttə, nə olursa-olsun apostrof əleyhdarları eyni qənaətdə qalmaqda davam edirlər).

Son dövrlər bir çox dilçi alimlərimiz, mütəxəssislərimiz yenidən apostrofun dilimizdəki bərpasının vacibliyindən söz açırlar. Tutarlı arqumentlərlə bu kiçik işarənin gərəkli funksiyasını vurğulayırlar. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Təbii dilçilik şöbəsinin müdiri, Dövlət Dil Komissiyasının üzvü İsmayıl Məmmədov da bildirir ki, "Apostrof işarəsi Azərbaycan dilinin müəyyən məsələlərində çox lazımdır. Apostrofun Azərbaycan dilinin latın qrafikalı əlifbasına salınmaması dildəki müəyyən məsələləri çətinləşdirib".

Bəli, 11-12 il bundan qabaq özümüz üçün yaratdığımız çətinlikləri, problemləri həll etmək üçün yeni çalışmalara, yeni zaman sərfinə başlamalıyıq. Amma çox yaxşı olar ki, qarşıya çay gəlməmiş çırmamayaq. Nədən başlayıb harada bitməyi, nələrdən özümüz gözləməyi nəhayət öyrənməliyik. Apostrof hələ dəhşətli yanlışlıq deyil...

BABƏK YUSİFOĞLU

babek-yusifoglu@mail.ru
babekyusifoglu.blogspot.com